

Antonín Stáně: Zlatá léta londýnského exilu

Jsem rád, že mohu tuto konferenci oslovit hned na počátku. Nebudu se pokoušet o definici identity obecně, ani o vytknutí specifických rysů identity české či československé. Místo toho bych chtěl nabídnout obraz života Čechů a Slováků v Anglii v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století, kdy příslušnost k národu, z kterého vzešli, hrála v životech širokého okruhu lidí důležitou roli v jejich životech.

Domnívám se, že identifikace s příslušností k "češtví" a k tradicím meziválečného Československa byly nejsilnější v generacích, které opustily vlast před rokem 1968, méně již v generaci mojí - tak zvaných osmašedesátníků, a ještě méně výrazné u lidí, kteří "k nám" (tedy do Velké Británie) přišli po sametové revoluci. S poznámkou, že - jako každá paušalizace, i tato má svá omezení. U té nejmladší generace intenzita vazby na vlast a národ jistě souvisí i se současnými snahami nahradit identity národní společnou identitou evropskou.

Ve svém vystoupení se chci zabývat konkrétními projevy české a československé identity v období, které se mi jeví jako zlatá léta našeho exilu v Londýně a Velké Británii, a to i přes stín, který na život Čechů a Slováků v cizině vrhaly události a atmosféra ve veřejné sféře života doma. Snad prominete, když se zpočátku opřu o svůj vlastní příběh. Asi týden po jednadvacátém srpnu 1968 jsem přijel do Londýna, kde už se čs. studentů shromáždil značný počet.

V Londýně v těch týdnech fungovala kancelář, kde dobrovolníci - zejména dobrovolnice - z české exulantské komunity poskytovali lidem z Československa, kteří uvázli v Londýně, první pomoc - tedy hlavně rady o možnostech ubytování, krátkodobé práce, zlepšení angličtiny. Mně tam laskavá česká paní na místě sjednala práci u slovenského podnikatele, u kterého jsem pak několik měsíců odpoledne pomáhal v kanceláři. Duší čs. dění v Londýně byl - před osmašedesátým i po něm - charismatický moravský jezuita Otec Jan Lang, který původně přišel po válce studovat do Londýna.

Otec Lang a jeho spolupracovníci během padesátých a šedesátých let postupně nastartovali řadu krajaňských aktivit a oživili některé z těch aktivit, které se tradovaly z let válečných. Důležité byly nedělní katolické mše - pamatujme, že více lidí než dnes se podílelo na křesťanském náboženském životě. Rozběhla se i sobotní doplňovací česká školička. O prázdninách vozil O. Lang děti na tábor k moři (do St Mary's Bay u Folkestonu). Lázeňský Folkestone byl u naší komunity oblíben. V pozdních padesátých a raných šedesátých tam česká komunita vlastnila domek, který byl využíván pro letní dovolené celých rodin.

V roce 1964 koupil O. Lang s několika přáteli - na velkou hypotéku a s finanční pomocí čs. i britských přátel - pro komunitu dům na Notting Hill v Londýně. Dům známý pod jménem VELEHRAD mnoho let sloužil jednak jako základna politické a charitativní činnosti O. Langa, jednak jako "hlavní stan" pro organizaci kulturních a společenských akcí v exilu a také k ubytování několika starších osamělých krajanů. Téměř 40 let věnoval O. Lang čas i energii k neutuchajícímu protestu proti uchvácení moci v Československu komunisty, po osmašedesátém pak proti sovětské okupaci Československa.

Ne vždy se konaly desetitisícové demonstrace u Hyde Parku, jako tomu bylo v srpnu 1978. Jindy na 21. srpna O. Lang a několik starých žen a mužů drželi vigilií u sovětské ambasády. O. Lang měl i důležitou funkci mezinárodní. Exulanti jsou pověstní svojí

rozhádaností, zejména mezi různými etniky. A O. Lang měl dar, že s ním lidé různých národností odkládali konflikty a nacházeli společnou řeč a společné cíle. Na sklonku osmašedesátého roku londýnský VELEHRAD posloužil k nouzovému ubytování a krmení mnoha mladých lidí z Československa, kteří se ocitli v Londýně a nevěděli v dané situaci kudy kam.

Do exilové komunity se "osmašedesátníci" integrovali jen velmi zvolna, tedy alespoň ti, kteří o to stáli a potřebovali "československou" kvalitu ve svém životě. Jedním faktorem v té pozvolnosti byla jistá rezervovanost na obou stranách: lidem vyrostlým v Československu šedesátých let "staří emigranti" připadali trochu zamrzlí v první republice, ti druzí zase na nás hleděli s dávkou podezření: do jaké míry že jsme to nasáklí komunistickým režimem. Řekl bych dnes, že jeden i druhý sentiment nepostrádaly opodstatnění.

U českých imigrantů je instinkt držet se v českém houfu slabší než u většiny jiných evropských národností, zato naše integrační schopnosti jsou značné. A podle toho se odvíjely i naše životní příběhy. Potřeba uživit se, najít partnera pro život, založit rodinu, vychovat děti působily často na straně sil - ve smyslu národní identity - odstředivých. Jazyk a kultura, ve které jsme vyrostli, naopak hrály roli dostředivou. V roce 1968 a po něm nastal příliv nových krajanů. Po pár letech, kdy tihle noví si postupně našli svoje místo v britské společnosti a zčásti se poznali se staršími exulanty, přichází ustálené období, nějakých 15 let, které se mi dnes jeví jako ta zlatá exilová.

Jádro české exilové společnosti je v té době stále tvořeno lidmi, kteří do Anglie přišli kolem roku 48. Ti si časem zvykli na nově příchozí. Ti noví poznali své předchůdce, a čas od času se zúčastňují společných akcí. Těch akcí je docela hodně, pokusím se zde vzpomenout alespoň některé z nich. Vedle zmíněných českých mší a doplňovací české školy se starší i mladší krajané scházejí pravidelně na cvičení a volejbal v londýnském SOKOLE. Každý měsíc - s výjimkou prázdnin - se v počtu patnácti až třiceti schází londýnská pobočka SVU (SPOLEČNOST PRO VĚDU A UMĚNÍ). Na schůzi přicházejí nejen přispívající členové, ale každý kdo má zájem o pravidelnou přednášku - obvykle v českém jazyce. Přednáška je někdy hodnotná, jindy méně - ale vždy následuje u kafe společenské setkání.

Jedna skupinka nacvičuje amatérské divadlo, jehož představení v režii paní Sylvie Langové se pak konají v sále OGNISKA POLSKÉHO na Exhibition Road. NOC NA KARLŠTEJNĚ, NA TÝ LOUCE ZELENÝ, a nově napsaná hra paní Langové ODPOLEDNE U SMETANŮ. V těch letech také Dr Pinkava, známý jako spisovatel pod jménem JAN KŘESADLO (zejména svými MRCHOPĚVCI), člověk renesančních talentů, zakládá a vede v Londýně LONDÝNSKÝ HLAHOL, pěvecký sbor, který se představuje krajanské i nekrajanské veřejnosti zejména svými vánočními koncerty.

Publikum a účinkující na besídkách doplňovací české školy se už nevejdou do omezených prostor domu VELEHRAD na Notting Hill, besídky se proto konají v Českém Klubu, což je v zásadě restaurační instituce ve WEST HAMPSTEADU. V sedmdesátých letech přichází do Londýna další český jezuita Josef Pazderka. Ti dva kněží jsou v zimě 1970-71 hlavními organizátory velkolepého českého bálu, který se pak opakuje ještě další zimu. Přicházejí na stovky lidí. Plesy se konají v hale NOTRE DAME u Leicester Square, která je normálně střediskem Francouzů v Londýně a v Anglii.

Počátkem sedmdesátých let se z hostujícího souboru písní a tanců nevrací na Slovensko jeden z jeho tanečníků - Jano Hruška. Ten se pak stane choreografem a mistrem

londýnského tanečního souboru. S výrazným klavírním doprovodem Franty Fišera, půltuctu mladistvých párů zvládá dupák a další lidové tance. Jsou opravdu dobří a setkávají se se skvělým přijetím u tisícíhlavého publika ve velkém sále radnice v londýnské čtvrti Hammersmith.

V té době studuje či končí studium na anglických zejména londýnských univerzitách množství českých a slovenských studentů. Jsou to jednak lidé, kteří zůstali v Anglii v roce '68, ale i synové a dcery exulantů z osmačtyřicátého. Kolem sedmdesátého roku byla při studentské unii na londýnské universitě aktivní CZECH SOCIETY. Ta uspořádala některé "parádní" akce, v první řadě koncert Karla Kryla. Byli tehdy pozváni výhradně Čechoslováci, neboť se soudilo, že cizinci by neocenili Krylovy výrazné texty. Ale i tak byla aula, v níž se koncert konal, plná.

Vzpomenu i na panelovou besedu, kde odpovědi na dotazy z plného sálu přicházely nejen od starého protikomunistického bojovníka Josefa Jostena, ale i od Richarda Davyho, tehdy dopisovatele TIMESŮ v Praze, i Williama Shawcrosse z Guardianu. Zmíním se i o jiném studentském spolku, který existoval při londýnské SCHOOL OF SLAVONIC STUDIES, na které tehdy studovalo historické a jazykové obory množství Čechů a Slováků. Tento spolek pak prošel různými změnami, s léty přerostl svoji univerzitní základnu a dodnes - pod jménem BRITISH CZECH AND SLOVAK SOCIETY (známá pod zkratkou BCSA) - poskytuje živou platformu pro setkávání lidí různých generací, které spojuje jednak původ a jednak zájem o českou a slovenskou kulturu a historii.

Řada lidí, Čechů, Slováků i Britů pod jeho štítem dodnes přispívá k existenci "československého Londýna". Besedy, přednášky, společenská setkání i měsíčník vydávaný BCSA mají vždy solidní úroveň. Hovořím-li o BCSA, je na místě zmínit se i o dalších podobných organizacích, tedy takových, které - i když komunikace v nich probíhá především v angličtině - mají výraznou orientaci na naši vlast. Nejstarší z nich je DVOŘÁKOVA SPOLEČNOST - DVOŘÁK SOCIETY. Její zaměření na českou hudbu je zřejmé z jejího jména. V říši hudby působí i EMY DESTIN SOCIETY - SPOLEČNOST EMY DESTINOVÉ. A ještě jiná kuriózní perla - FRIENDS OF CZECH HISTORICAL BUILDINGS.

Poslední dvě zmíněné popravdě vznikly později nežli v tom "zlatém" období, a tak se dostáváme až do doby současné. Česká republika i Slovensko jsou členy EU, ve Velké Británii jsou desetitisíce mladých Čechů a ještě více Slováků. Někteří přišli studovat, jiní pracovat a vydělávat, jiní napořád - tedy usadit se. Z exulantů z osmačtyřicátého zbývají už jen jednotlivci, osmašedesátníci jsou v roli babiček a dědečků.

Starý dům VELEHRAD na Notting Hill - již ve velmi zchátralém stavu - byl prodán. Londýnská velehradská nadace zrekonstruovala pro potřeby komunity větší a vhodnější dům v londýnské čtvrti BARNES, dům, který nyní poslouží jako kulturní centrum pro Čechy, Slováky i jejich britské přátele. První akce - ve spolupráci s Velvyslanectvím České republiky - se v hale nového centra konala s velkým úspěchem tento měsíc. Návštěva kardinála Duky na nový londýnský Velehrad bude následovat. Sedmdesátá a osmdesátá léta snad byla zlatým věkem československých exulantů v Londýně. Nyní je oprávněná naděje, že nový zlatý věk pro Čechy a Slováky ve Velké Británii právě začíná.